

1 Inledning

Jag har valt en text ur en lärobok och skannat in den som text, bilderna och bildtexterna har jag tagit bort. Vi läste texten förra terminen i min mest avancerade grupp, och alla tyckte den var väldigt svår.

2 Texten

Stockholm

Sveriges huvudstad - "Nordens Venedig"

[Texten är här borttagen av upphovsrättsliga skäl]

[Tre tecknade bilder, en på statyn av Birger jarl, en på Stadshuset och en på Riddarholmen, samt ett foto av vandrarhemmet "af Chapman" och Djurgårdsfärjan.]

3 Analysen

Texten är uppdelad i fem stycken. De två första utgör drygt halva texten och har tyngdpunkten på Stockholms historia, de övriga tre styckena är som tagna ur en turistbroschyr och vänder sig uppenbarligen till en potentiell besökare i Stockholm.

Det är en mycket informationstät text. Meningarna är en enda lång uppräkningslista av fakta och innehåller inga repliker, ingen författarröst. En enda person i texten nämns vid namn, de övriga två "textdeltagarna" är ett opersonligt 'man' som nämns ett flertal gånger, och 'invånare' två gånger. Först i sista stycket kommer ett direkt läsartilltal där läsaren dras in i texten. Det är "en tämligen typisk lärobokstext av informativt slag", "i första hand objektivt beskrivande och redogörande" enligt Liberg (s. 113). Texten är full av nya och svåra ord som kräver förklaringar och förförståelse och bitvis är den även ganska abstrakt, för att inte säga helt obegriplig utan en karta. Informationstakten är mycket hög: första stycket går från 1200-tal till 1600-tal och andra stycket från 1700-tal till nutid.

Sats- och meningskonstruktionerna är däremot inte särskilt komplexa. I det här skedet har bara relativa bisatser och adverbialbisatser presenterats i läroboken, och några andra bisatser förekommer inte heller i texten. Texten består av hela 28 meningar som är korta och relativt enkla, konnektorer är okomplicerade: *och, eller, men, som, där*. De få meningar som är lite längre består nästan samtliga av uppräkningslistor, så längden gör dem inte mer komplexa.

Huvudreferenten i texten är självfallet Stockholm, som nämns många gånger med olika namn: Stockholm, staden, "Nordens Venedig", Sveriges huvudstad, huvudort i ett rike m.fl. Övriga referenter är andra geografiska namn såsom namn på byggnader och platser, både allmänna (hyreshus, sjukhus) och specifika (Nybroplan, Kaknästornet). Men ändå hänger inte texten ihop särskilt bra. Det märks framför allt i de meningar som inte följer tema-remapricipen utan där något helt nytt som saknar referent i meningen innan står på temaplats, av vilka flertalet återfinns i slutet av texten (Tunnelbanan är inte..., Ett besök på Dramaten, Den lilla Djurgårdsfärjan). Några meningar med tydligt tema-remat finns (Staden --> Stockholm, Han --> Birger jarl, Här --> Stockholm). Men de flesta meningarna tycker jag är varken-eller, de hänger någonstans i luften mitt emellan och blir bara en rad fakta. Ett lysande exempel är mening 2, som hänger i luften mellan mening 1 och 3 – temat i mening 3 syftar ju tillbaka på remat i mening 1. Om det hade stått: "Den idylliska staden Stockholm ligger mellan Mälaren och Östersjön. På grund av det strategiska

läget...” hade läsaren lättare kunnat förstå vad det strategiska läget innebar. Som det står nu syftar det strategiska läget på Nordens Venedig.

Av de drygt 40 verben är knappt hälften relationella verb som bär det mer abstrakta innehållet. Resten är materiella verb, men flera av dem är ganska lika därför att de beskriver samma sak, nämligen framväxandet av en stad: *växte upp, växer upp, växte fram, flyttar in, lät befästa, lät bygga, bygger*.

Min helhetsbedömning blir att texten inte är särskilt koherent, vilket gör att läsaren har svårt att bygga en sammanhängande förståelse av den. Svåra ord och begrepp, som i princip samtliga är informationstunga substantiv, varken förklaras eller omformuleras. I synnerhet det första stycket kräver stor förförståelse, jag upplever det som både fragmentariskt och splittrat med många semantiska gap (Liberg s. 112). En karta över Stockholm i anslutning till en sådan här beskrivande text är ett måste, gärna kombinerat med övningar, men bådadera saknas här. (Både karta och övningar finns i kapitlet om Stockholm i en annan lärobok som jag använder i en annan grupp.) En kursdeltagare nere i Tyskland helt utan förkunskaper som kanske i värsta fall aldrig ens har satt sin fot i Stockholm begriper ingenting. Vad betyder ”inloppet till landets centrala provinser”? Vem var Birger jarl? (I texten skrivs dessutom jarl felaktigt med versalt J, så att det ser ut som ett namn.) Vad är Ridderholmen? Men även den andra texthalvan erbjuder svårigheter. Tidigare har Mälaren och Östersjön nämnts, här står det plötsligt Saltsjön. Ytterligare en sjö? Och vad i hela friden är Dramaten?

Det här är den första texten i läroboken som handlar om Stockholm, boken är annars mycket ensidigt inriktad på Sydsverige. Innehållet kommer alltså som en fullständig överraskning, ingen kulturell bas har byggts upp tidigare. ”Ju mer ämneskunskaper och kulturell kunskap vi har, desto större är möjligheten att knyta an till och bygga vidare på redan kända förhållanden.” (Liberg s. 116) Inte ens de elever som har varit i Stockholm skulle nog känna till mycket mer än några av sevärdheterna i sista stycket. Intresset och förväntan när vi skulle börja med det här kapitlet var det inget fel på – som Liberg säger på s. 117: ”man kan ha stort intresse för ett ämnesområde, utan att ha särskilt stora förkunskaper inom det.” Men som tur är råkar Stockholm ha varit mitt yrke, jag är nämligen f.d. auktoriserad Stockholmguide, och därför kunde åtminstone jag ge eleverna den förförståelse som krävdes. Innan vi började läsa texten satte jag upp en stor karta på tavlan och visade och berättade, ”guidade” eleverna runt i Stockholm. Jag började med det jag tycker texten skulle ha börjat med: att Stockholm i dag är byggt på 14 öar men att staden grundades på en enda, Stadsholmen, i dag Gamla stan. Jag pekade, visade och berättade, först om grundandet och varför, sedan följde jag texten (som de ju inte hade läst än) och gick framåt i historien till i dag, och då pekade jag samtidigt ut de platser och byggnader som nämns i texten. Kanske kan man t.o.m. kalla kartan för en stödstruktur (*scaffold*) för förståelsen av texten. Jag talade svenska men översatte alla svåra och nya ord till tyska. Utan kartan och min introduktion hade texten som sagt varit mer eller mindre obegriplig, för som jag nämnde i inledningen tyckte eleverna *ändå* att den var svår.

Litteratur

Guttke, E.O. (1998) *Tala svenska*. (2 uppl. 1999) Plön: Groa Verlag.

Liberg, C. (2001) Läromedelstexter i andraspråksperspektiv – möjligheter och begränsningar. I:

Nauclér, K. (red.) *Symposium 2000 – Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Nationellt Centrum & HLS Förlag.